

ЕСТЕТИЧНІ ОСНОВИ МИСТЕЦТВА ВІЗАНТІЇ

Поняття "візантійська естетика" відображає розвиток естетично-художніх ідей на теренах Візантійської імперії IV-XV ст. Збереження античних міст зумовило збереження античної культури й освіченості на землях колишньої східної Римської імперії, хоча християнські ідеали впливали на розуміння краси та осмислення її сутності. Наприкінці IV ст., за часів імператора Феодосія I, християнство було єдиною дозволеною релігією імперії. Візантійська естетика - синтез двох світоглядних тенденцій: християнської й античної. Домінантною була християнська світоглядна система, що зумовила формування своєрідності візантійського художнього мислення.

Відповідно до двох культурно-історичних орієнтацій, дослідники пропонують поділ візантійської естетики на чотири основні періоди: ранньохристиянський (I-III ст.); ранньовізантійський (IV-VII ст.); іконоборчий (VIII-IX ст.); після іконоборчий (XI-XV ст.). У ранньохристиянський (перед-візантійський) період зародилося багато ідей, що згодом стали основними у візантійській естетиці. У ранньовізантійський період сформувалися основні поняття та категорії візантійської естетики. У цей час складається своєрідна система "візантійського мислення". Високого розвитку досягає художня культура, зокрема у період "золотого віку" - "віку Юстиніана" (VI ст.). У період іконоборства активно розроблялися теорії образу та символу, досліджувалися категорії візантійської естетики. Післяіконоборчий період - час догматизації основних категорій і положень естетики, а також зростання інтересу до античної спадщини.

Основна естетична проблематика, яку розробляли візантійці, - образ, символ, знак, світло, прекрасне, канон. Усі вони мають гносеологічне навантаження, окрім того становлять основу візантійської теорії пізнання. Дослідники виділяють п'ять рівнів функціонування образотворчого мистецтва у візантійській гносеології: дидактичний, символічний, сакральний-містичний, літургійний і власне художній. Усі вони тісно поєднані між собою. З X-XI ст. в мистецтві панує пишна декоративність. Урочистий монументалізм все частіше сполучається з ускладненою символікою. У живопису та архітектурі починає панувати сувора, розумова симетрія, спокійна, урочиста врівноваженість ліній і рухів людських фігур на фресках і мозаїках храмів. У церковній архітектурі до того часу базиліку заміняє хрестово-купольний храм, який мав у плані форму хреста з рівними гілками і куполом у центрі. У X-XII ст. хрестово-купольне зодчество стало підніматися як у самій Візантії, так і в суміжних з нею країнах. Поява хрестово-купольної архітектури було пов'язано зі зміною суспільних відносин і естетичних уявлень в імперії. Книжкова мініатюра є важливою галуззю візантійського мистецтва. Найвищого рівня розвитку в цю епоху досягла візантійська торевтика - виготовлення художніх виробів із золота, срібла, бронзи та інших металів. Візантійське мистецтво стало незаперечним еталоном для мистецтва багатьох країн світу.

Науковий керівник - Т.М. Никоненко, к.і.н., доц.